

7) POSTAVA A JEDNÁNÍ

dramatická postava = postava v dramatu (role) → *kdokoli a cokoliv, jedná-li*

typy dramatických postav:

- **reálné postavy** = lidské → nejběžnější
- **nadpřirozené postavy** (*ne člověk*) → např. Strom, Kočka, Cukr, Světlo (viz Maeterlinckův *Modrý pták*)
- **alegorické postavy** = abstraktní pojmy → např. Dobrý Skutek, Rozum, Pět smyslů nebo Krása (např. středověké morality – *Everyman*)

každá postava zobrazovaná dramatem → je určena k jevištní interpretaci (je kódována textem, který se oživuje na divadle)

postavu → vymezují a určují informace vyplývající z **hlavního** a **vedlejšího** textu + **žánr** + **styl** dramatu

- **přímo** → promluvy + scénické poznámky
- **nepřímo** → dáno jednáním, které z promluv a poznámek vyplývá
- dána popisem a popisem svého jednání v **promluvách ostatních postav**
- zasazena do **kontextu děje** (intertextově)

postava v dramatu → **zpravidla dominantní** – nositelem a uskutečňovatelem děje = **postava jednající** → charakter postavy se zjevuje tím, že postava jedná

co lze určit? → stáří, sociální zařazení, pohlaví, vzhled, oblečení, podoba jména, kvantitativní rozsah postavy a její důležitost v ději...

členění typů postav (typologie postav)

1) postava **individuum** (Maryša, Hamlet...) X postava **kolektivní** (chór antického dramatu, vesničané v Ovčím prameni – Lope de Vega)

2) podle tzv. **funkce dramatické postavy** (funkční zapojení do příběhu) → důležitost postavy je dána cílem, který má vzhledem k ději a též smyslem v celku hry

- **hlavní postava**
- **vedlejší postava** – podružná role → *herec jen pomáhá k tomu, aby vynikli jeho partneři*
- **pomocné (epizodické)**

3) podle vztahu ke skutečnosti

- **reálné** → obrazy lidí nebo personifikovaných zvířat či věcí
- **nadpřirozené/nonreálné** → obrazy bohů, pohádkových bytostí
- **alegorické**
→ všechny tyto typy postav mohou na jevišti setkat: např. *Tragická historie o doktoru Faustovi* → postavy reálné (Faust), tak nadpřirozené (rozliční čerti a ďáblové) i alegorické (např. Dobrý a Zlý anděl, kteří symbolizují sváříci se stránky Faustovy duše)

4) hlubší klasifikace → podle toho, jaký smysl a úkol postava v díle zaujímá

- **postava ve funkci** (např. Prolog)
- **postava-typ** – charakterizovaná jako zobecnění, zjednodušení na určitý kompaktní soubor rysů (Moliere – Don Juan, Misanthrop...)
- **postava-hlas** – subjektivizovaná role, ale bez charakteru, vývoje a konkrétního jména (např. postavy poslů)
- **postava-loutka** – prostředník, prázdná forma bez subjektivní identity (manželé Martinovi z Ioneskovy Plešaté zpěvačky)
- **postava-dvojník** – částečně nebo zcela totožná s jinou postavou, nevědomky ji zastupuje (Shakespeare – Komédie omylů, Večer tříkrálový)

5) postava – přízpůsobena žánru

- **charakter** – vyvolává dojem víceméně originálního, nezaměnitelného individua = spíše tragédie, vážné drama – snaha o bohaté rozvinutí postavy
X
- postavy často jako konvencionalizovaný **typ** – komediální žánry = situační a zápletková komedie nebo tzv. komedii masek (postava utvářena jako figura s několika málo výraznými vlastnostmi i fyzickými rysy → neproměňují se v průběhu děje)

6) hodnoty postav:

- **jednotná** – jednání je srozumitelné a vyložitelné v rámci koherentní psychologické charakteristiky
- **předvídatelná** – do jaké míry máme být schopni z charakteristiky usuzovat na její další jednání
- **dohotovená** – do jaké míry má být postava uzavřená a hotová ve chvíli, kdy „vstupuje na scénu“, a skrze jednání se tedy její charakteristika pouze odkrývá, nebo zda se postava proměňuje, vyvíjí a jak dalece

historický vývoj postavy:

- **antika** – postava se vyděluje ze sboru → dochází k psychologizaci
- **středověk** – postavy zbaveny subjektivity – jsou spíše tezí, či vlastností
- **renesance** – návrat k postavě definované skrze její charakter (např. Hamlet)
- **baroko** – postava má spíše podobu vlastnosti či alegorie
- **klasicistické drama** – postava strukturovaná podle přísných pravidel – často stylizovaná jako postava-teze (Corneille – Cid)
- **preromatismus a romantismus** – postava plná vášně – postava-idejí (Goethe – Faust)
- **měšťanské drama** – postava psychologizovaná a zcivilněná (Schiller – Úklady a láska)
- **realistické a naturalistické drama** – realistická dokonalost postav (Mrštíkové – Maryša)
- **symbolické, expresionistické a impresionistické drama** – stylizace postavy ve smyslu zdůraznění funkce postavy
- **existencialistické a absurdní dram**
- **a** – vyprázdněná a obnažená postava – antipostava, antihrdina (stává se loutkou)
- **epické drama + drama dokumentární** – postavu chápe jako určitý vyprávěcí kód (prostředníka scénického provedení), s nímž herec na jevišti vede pomyslný dialog
- **postmoderní drama** – postava jako rozpad a negace, rozporuplná a charakterově roztržštěná, často i formálně (Psychóza – Sarah Kane)

VZTAH HEREC → FIKTIVNÍ POSTAVA

FIKTIVNÍ POSTAVA

reálná osoba herce vs. fiktivní postava

→ splynutí herce a postavy („převtělení, přetělesnění“)

→ naturalistické divadlo, K. S. Stanislavskij

„On Leara nehrál, on Learem byl.“

zůstává rozdíl mezi hercem a postavou, nemizí hercova identita

„To, že herec stojí na jevišti ve dvojí podobě, jako Laughton a jako Galilei, že předvádějící Laughton nemizí v předváděném Galileim (...), neznamená koneckonců nic víc, než že už není zastírána skutečná, běžná praxe – na jevišti přece opravdu stojí Laughton a předvádí, jak uvažuje o Galileovi.“ (Brecht k inscenaci Galilea v Los Angeles r. 1947)

VZTAH HEREC → FIKTIVNÍ POSTAVA

FIKTIVNÍ POSTAVA

jednání postavy je vyplňováno realistickými detaily

naturalistický herecký styl Stanislavského

X

jednání postavy je typizačně redukováno na základní způsoby jednání (stylizace)

řecká tragédie, barokní opera...